

A jelen megőrzése

Fejős Zoltán: Új helyek, új metaforák. Közelítések a jelenkor múzeumi etnográfijához

FARKAS ZSUZSA

Studia Folkloristica et Ethnographica, Debrecen University Press, 2017, 425 oldal

Miután radikális gyorsasággal felépült egy új, közvetlenül hozzáférhető információs és tudáskörnyezet, a múzeum elvesztette azt a privilegiált helyzetét, amelyet a kulturális dokumentumok felhasználásában, őrzésében elfoglalt. Konkurencsei azok a kváziarchívumok, közösségi tudástárak, melyek a digitális média által biztosított interaktivitás és fájlmegosztás alapján jönnek létre – írja Fejős Zoltán hallatlan nagy tudással, érzékenységgel, minden lehetőséget számtalan aspektusból megvizsgáló komoly könyvében, amely a következő generáció számára alapvető tankönyvvé fog válni.

Kiváló kötet született, amelyben a szerző összefoglalja eddigi kutatásait, tevékenységét. 15 évig a Néprajzi Múzeum igazgatójaként széles körben érdeklődött a néprajzi, illetve más múzeumok jelenkutatási programjai, a modernizációs, kortárs átalakulási irányok lehetőségei iránt. E kötet első része összefoglalja a múzeumok jelenkutatási helyzetét 1970–2010 között Magyarországon, melynek egyik fő forrása a MaDok jelenkutatási és dokumentációs kísérlete volt. Ehhez kapcsolódva ígéretes kiállítások

voltak országszerte, melyről listát is készített. A jelenkori társadalom és kulturális környezet múzeumi eszközök segítségével történő értelmezése és bizonyos emlékek gyűjteményekben való megőrzése a múzeumi tevékenység lényegére vonatkozó kérdés, s a néprajzi muzeológia számára sokat vitatott, égetően fontos feladattá változott.

A kortárs tárgy-kultúra gyűjtése és muzealizációja ma nálunk nagyon távoli problémának tűnik. Úgy gondolhatunk rá, mint a többi kortárs intézet hiányára, hiszen legalább egy nemzedék szükséges ahhoz, hogy legyen Média Múzeum: benne állami Fotográfiai Múzeum, Design Múzeum, Modern Képzőművészeti Múzeum, Jelenkori Társadalmi Múzeum: benne Portré Múzeum. Leegyszerűsítve a helyzetet, meg kell várni, hogy folytatódjon a nyugat-európai tendencia, vagyis osztódjanak tovább a múzeumok. Ezekben fog megvalósulni a Fejős által sok példával illusztrált nyugat-európai kutatási trend, amelyben a mindenkori jelen művei és tárgyi kultúrája és az általa problematizálható művek a mindennapi kultúrával együtt bemutásra kerülnek.

A könyv a múzeum, a jelenkor és az örökség összefüggéseit vizsgálja fogalmi, módszertani és gyakorlati szinten, az elméleti irodalom, nemzetközi és magyarországi példák elemzésével. A könyvbemutatón a Néprajzi Múzeum munkatársai úgy összegezték a jelentőségét, hogy a kutatás legfontosabb célja olyan tendenciák feltérképezése, amelyek meghatározzák és alakítják a mai múzeumok gyűjteményeit, a múzeumokról kialakított dialógust, múzeum és közönség, továbbá tárgy, kutató, gyűjtemény és tudás egymással összefüggő jelenkori rendszerét. Fejős a kötet címére utalva megállapítja, hogy új terepen új metaforák mellett új értelmet kell találni a múzeumi tevékenység jelenlétét összeköttetésben lévő részének. A terjedelmes, több mint 1130 tételt tartalmazó irodalomjegyzék, közel 300 jegyzet erősíti és hitelesíti ezt a nem könnyű, de érdekfeszítő olvasmányt.

Szürke tények

Palotai János: Benkő Imre élet-mű

VASS NORBERT

MMA Kiadó, Budapest, 2018, 320 oldal

Gyerekként csillésként dolgozott a Bakonyban, majd kis híján kerékpárversenyzőnek ment. De ehelyett inkább fényképezni kezdett, és a II. világháború után indult második nagy fotósnevezdek egyik legmarkánsabb alkotójává vált. A bauxitbányából azt hozta magával, hogy mindig mélyre kell ásni, az országútról pedig a kitaratást. Édesapja vegyész volt, Benkő Imréről viszont afféle társadalomvegyész lett. Hamiskás mosolyú vājár, aki pillanatokba sűrített sorsokat hoz felszínre képein, nagy látószögű objektívjén apró történetkristályok csillannak meg. Végigfényképezi a szocializmus haláltusáját, hogy a rendszerváltozás idején maga is állás nélkül maradjon. Nem az a fajta viszont, akit a felhők megijesztenének, az alkonyati, szürke fény egyébként is otthonos neki.

Benkő a végidők fotósa. Az apokalipszis hol fáradt beletörődés, hol harsány ünnep a képein. Egyszer az elmúlást méltósággal fogadókat örökíti meg, máskor meg a pillanatban örökre elveszettek talál. Részvétellel közelít a kilátástalansághoz, derűt csempész a reménytelenségbe. Fotóin megbillen, megdől, meggörbül a tér, és az idő is

furcsán telik. A tegnaputánt bemutató munkái azzal a kínzó kérdéssel szembesítenek bennünket, hogy mi történne, ha nem lenne holnap. De hát folytatja. Mintha csak azt súgná: van tovább.

Benkő Imre sohasem beszél mellé. Szokatlan szöveket keres, minden beállítása egyszersmind állítás is. Az események peremén dolgozik, de mindig telibe talál. Almási Tamás „néma dokumentumfilmnek” nevezte, Simonyi Balázs „csendes hosszútávotósna” hívja. Tényleg az. Témáihoz (Hajógyári-sziget, ikerpárok, Őzd – hogy csak a három legemblematikusabbat említsem) újra és újra visszatér, varázslatos fotóösszeít évekig, évtizedekig írja. Szívesen mélyül el a különféle kisvilágokban.

Látszik, hogy Palotai János is beleásta magát a Benkő-életműbe. Az MMA Kiadó gondozásában megjelent, izléses kiállítású kötete mégis mintha elsietéséről árulkodna. A szerző sokat szeretne mondani, talán túl sokat is, de mert nem találja a legtökéletesebb pontot, ahova az állványát leszúrhatná, hőséhez többfelől közelít, azonban csak vázlatosan beszél róla.

Életrajzi tényeket ölt művészetelméleti okfejtésekbe, és hiába színesítik helyenként nagyon is találó asszociációk a szöveget, ha ezek – hasonlóan a teoretikus megközelítésű részekhez – kifejtetlenek maradnak. Mivel se az esszézerű fogalmazásmód, se a monografikus igényű tanulmányforma nem válik kellően markánsná, ráadásul a textus régebbi (különben kiváló) interjúk újraközlésével is kiegészül, a kötet fókuszátlan és dekomponált ötvözötté elegyül a műfaji senkiföldjén. Nagy kár.

Nem könnyítik meg a dolgunkat az egyeztetési hibák, a múlt- és jelenidejű dikció közötti gyakori váltás pedig még tovább nehezíti az olvasást. Mintha túl korán hívták volna elő a szöveget. Bár a gondosan válogatott képanyag miatt élmény kézbe venni az albumot, keserűen kell konstatálnunk, hogy Benkő megigéző szürke fényei mellé néhány anekdotát, esztétikai eszmeftuttatást és jószerivel szürke tényeket kapunk csak a könyvtől.